

GEMISTE KANS (7): NAVO? WEU? EU? EDG!

SAM DE SMEDT (HOOFDREDACTEUR)

ACW-ers zijn myoop. Geen verschijnsel of gebeurtenis kan ons onder ogen komen, of we moeten er een sociale dimensie in zien. Vaak terecht, soms niet helemaal, een zeldzame keer helemaal niet. Het maakt ons vooruitziend. Maar het maakt ons ook bijziend.

Neem bijvoorbeeld Europa. En laat een paar ACW-ers er naar gemiste kansen zoeken. Er komt gegarandeerd een tirade over sociale dossiers, gaande van de Europese Venootschap of de fiscale coördinatie tot het doelgroepenbeleid in het Verdrag van Maastricht of de meerderheidsstemmingen in het Verdrag van Amsterdam. Om nog maar te zwijgen over het witboek van Delors, de besluiten van Essen, het pact van Santer of de top van Keulen. Vaak zijn de verongelijkte gezichten terecht. En toch. Europa heeft meer om het lijf dan de strijd tegen armoede en werkloosheid.

Europa is als politiek project vooral een zaak van oorlog en vrede. En met Pax Christi als geassocieerde partner en 'vrede maken' als fundamentele doelstelling heeft de Beweging ter zake een rol te spelen. Wel, als er in Europa één gemiste kans bestaat, dan komt die twijfelachtige eer toe aan de EDG: de Europese Defensie Gemeenschap.

Tussen de NAVO (1949) en de WEU (1955), tussen de EGKS (1951) en de EEG - met de EGA of Euratom - (1957), tussen de Raad van Europa (1949) en de Europese Unie - met het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid of GBVB - (1992) ligt een tot slagen gedoemde, maar uiteindelijk jammerlijk mislukte poging om een Europese 'landsverdediging' op te zetten.

Nog maar pas had de Franse minister Robert Schuman de Europese eenmaking op de sporen gezet (9 mei 1950), of de Noord-Koreanen vielen Zuid-Korea aan en binnen (25 juni 1950). Het verband tussen beide mag dan al gezocht lijken, de gevolgen van het laatste voor het eerste kunnen niet ontkend worden. De zich aankondigende Koude Oorlog is voor de prille Europese eenmaking een duw in de rug.

Toen ging het niet - zoals nu - om de economische competitiviteit ten opzichte van de Verenigde Staten van Amerika. Het ging om de militaire combattiviteit in vergelijking met de Sovjetunie. Het probleem was niet de groei van de VSA (nu 5,0% tegenover 3,2% in de EU). Het probleem waren de divisies van de USSR (toen 175 tegenover 14 voor de NAVO). Vergeet niet dat het tweede lustrum sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog er nog zat aan te komen.

De toegenomen en steeds maar toenemende spanning tussen de *free society* en de *slave society* deed de Duitse Bondsrepubliek pleiten voor zowel een toename van het aantal bezettingstroepen als de oprichting van een gewapende politie. De Verenigde Staten steunden niet alleen het Duitse verzoek, maar stelden zelfs voor om de NAVO-strijdkrachten onder één bevel te brengen en de Duitse Bondsrepubliek bij defensieve militaire inspanningen te betrekken. De Duitse herbewapening en *a fortiori* de heroprichting van een Duits leger kregen nochtans tegenwind van de geallieerde partners. Een 'Europees' leger met een Duitse inbreng leek het ei van Columbus. De Duitse bijdrage zou aldus onder een Europees commando komen te staan. Aanvaardbaar voor de Amerikaanse regering. En aanvaardbaar ook voor de Franse publieke opinie.

Op 24 oktober 1950 presenteerde de Franse premier in de *Assemblée* een ontwerp voor de EDG (het plan-Pléven) dat in de lijn lag van de Schuman-verklaring (het door Jean Monnet voor kolen en staal vooropgezette samenwerkingsverband). De Britse en Scandinavische regeringen - *business as usual* - weigerden deel te nemen aan de onderhandelingen over een dergelijk project. Zo ondertekenden dan 'de zes van de EGKS' (Frankrijk, Benelux, Duitsland en Italië) op 27 mei 1952 het verdrag over de EDG. Het voorzag in een supranationaal orgaan, het 'Uitvoerend Commissariaat', als ook in een veertigtal Europese divisies, in Europees uniform, ter vervanging van de legers van de lidstaten.

Maar hoe diende een supranationale militaire instantie democratisch gecontroleerd? Door een supranationale politieke autoriteit uiteraard! De EDG veronderstelde dan ook een EPG, een Europese Politieke Gemeenschap, overigens voorzien in het verdrag. De vergadering van de EDG zou als constituanten kunnen optreden en een Europese grondwet kunnen opstellen.

Twee feiten geven aan dat het menens was met de EPG. Enerzijds hoopte men een EPG-ontwerp rond te hebben nog voor de ratificatie van het EDG-verdrag. Anderzijds paste men de EGKS-vergadering reeds aan, overeenkomstig het EDG-verdrag, om tot een EPG-ontwerp te komen.

Op 10 maart 1953 aanvaardde de EGKS-vergadering het EPG-ontwerp. Aan de ene kant streefde het naar coördinatie van de bevoegdheden en integratie van de instellingen (EGKS + EDG = EPS). Aan de andere kant ijverde het voor rechtstreekse Europese verkiezingen (toch zeker voor één van de twee wetgevende kamers).

Helaas. Het heeft niet mogen zijn. Konrad Adenauer kon de Duitse tegenstand nog breken, zowel bij de SPD (met Schumacher) als in het CDU (met Heinemann). En ook in België, Nederland en Luxemburg viel de parlementaire ratificatie al bij al nog mee. Maar in Frankrijk is de EDG, en dus ook de EPG, om tal van redenen onderuit gehaald.

Bleek de *Assemblée* tot begin 1953, en de Franse publieke opinie zelfs nog tot midden 1954, bereid de EDG te steunen, het herhaaldelijk uitstellen van de beraadslaging leidde tot de verdaging *sine die* van de stemming over de EDG op 30 augustus 1954, met als gevolg het opdoeken van de EDG en het opschorten van de EPG.

Halverwege *Général* de Gaulle en *Président* de Gaulle, met de Indochinese oorlog op de lever en de Vierde Republiek op het sterfbed, bleek de Franse politieke elite niet in staat de EDG door te drukken. Gaullisten en communisten verzetten zich. De Britten hielden zich afzijdig. De dood van Stalin en de wapenstilstand in Korea herstelden de betrekkingen tussen Oost en West en plaatsten meteen ook vraagtekens bij het nut van een 'Europees' leger en de noodzaak van een Duitse herbewapening.

Ondertussen zijn we een halve eeuw verder en een reeks ervaringen rijker. We weten dat op het mislukken van EDG en EPG het welslagen van EEG en EGA gevolgd is. De verruiming van de EG (Maastricht, 1992) en de verdieping van de EU (Amsterdam, 1997) hebben de basis gelegd voor het GBVB. Europol bestaat. Eurocorps bestaat. Er wordt nagedacht over en gewerkt aan het herschikken van de WEU ten aanzien van NAVO en EU. En er is de verwachting dat de Europese Raad van Nice (op 8 en 9 december 2000) een verdrag zal opleveren dat ook met betrekking tot defensie perspectieven biedt.

Toch laat de geschiedenis van de EDG een wrange nasmaak na. Hadden de nationalistische slachtingen in Bosnië-Herzegovina niet adequater en accurater bestreden kunnen worden? Hadden de etnische zuiveringen in Kosovo niet effectiever en efficiënter vermeden kunnen worden? Had de EPG op termijn niet tot de VSE, de Verenigde Staten van Europa, kunnen leiden, met een grensoverschrijdend middenveld, zonder democratisch deficit? Had het sociaal en ecologisch en fiscaal Europa niet eerder en makkelijker tot stand kunnen komen?

Maatschappelijke toestanden en ontwikkelingen laten geen experimenten toe. We kunnen dan ook slechts gissen naar de mogelijke gevolgen van een in de jaren vijftig gerealiseerde EDG. Maar dat de baten de kosten zouden overtroffen hebben, lijkt aannemelijk, zowel politiek als militair overigens. Een gemiste kans dus. En tegelijk een duidelijke aansporing om historische opportuniteiten niet alleen vanuit dagelijkse beslommeringen te beoordelen.